

იდეალები და ეჭვები*

ოლივერ უენდელ ჰოლმსი

ინგლისურიდან თარგმნა ლაშა ლურსმანაშვილმა**

უკანასკნელი ოცდაათი წლის მანძილზე სამართლებრივი იდეების ემპრიოლოგიით ვიყავით შეპყრობილნი; და განმარტებებით, რომლებიც, ჩემი უნივერსიტეტში ყოფნისას, საბოლოო საფუძვლებზე მითითებას, ხოლო შემდეგ კი წარმოშობისა და ზრდის კვალდაკვალ სიარულს ნიშნავდა. თუმცა მოდა ისევე ძლევამოსილია ინტელექტუალურ სამყაროში, როგორც ნებისმიერ სხვა ადგილას, და არსებობს გარდაუვალი რეაქციის ნიშნები. რეაქცია, თუკი ის საერთოდ არსებობს, მეჩვენება, რომ გეზს, საბოლოოდ, სწორედ ღირებულების შეკითხვისაკენ იღებს. ეს არის ტექსტი შესანიშნავი სტატიისა – „ისტორია ღირებულებათა წინააღმდეგ“, დანერილი მორის რ. კოჰენის მიერ, „ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიისა და სამეცნიერო მეთოდების ჟურნალში“, და მიუხედავად ამისა, ალბათ უფრო დელ ვეკიოს „სამართლის ფორმალური საფუძვლების“ [სამართლის თანამედროვე ფილოსოფიურ სერიებში] კონსერვირების, ვიდრე მათი წინსვლის ფორმაში. იმისათვის, რათა გიჩვენოთ, რომ იგი ჩემს გულითად მოწონებას იმსახურებს, მივუთითებ „სამართლის კვარტლურ მიმოხილვაზე.“¹ თუმცა კი, ალბათ, ვგონებ, უადგილო არ იქნება იმ სიფრთხილის გამოხატვა, რომლითაც იძულებული ვარ, მივუდგე ნებისმიერ იმ ზოგად რეცენზიას, რომელთა მიმართაც ახალგაზრდები ასეოდენ იმედით არიან ხოლმე განმსჭვალულნი.

---

* სტატია თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Holmes O.W., *Ideals and Doubts*, Illinois Law Review, Vol. 10, No. 1 , pp. 1-4

** საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის ბიუროს მთავარი კონსულტანტი, სამართლის მაგისტრი (LL.M. Lund). ORCID: 0000-0003-4937-4022

¹ 25 Law Quarterly Review, 412, 414, Oct., 1909.

პირველი ძიება კრიტიკერიუმს ეძღვნება. თუ შემოძლია დელ ვეკიოს მისი ნაშრომის ერთი ან ორი წინადადებით შეჯამება ვაკადრო, კითხვის იმ სწრაფი მანერიდან გამომდინარე, რომელზეც მივიჩნევ, რომ დასკვნის გამოტანისა და შეჯამების დელ ვეკიოსეული სტილია, ვიტყოდი, რომ იგი ნეოკანტურ იდეალიზმს ეკუთვნის. გამოცდილება არსებობს და ორგანიზებულია ცნობიერებაში, მისი მექანიზმის გათვალისწინებითა და მისი კანონების შესაბამისად, ისეთი, როგორც მიზეზისა და ეფექტის კატეგორიებია. მაშასადამე, ცნობიერება ქმნის სამყაროს და როგორც ფუნდამენტური ფაქტი, უფლებამოსილია ითხოვოს ფუნდამენტური პატივი. აქედან, მარტივია, გზა გაიკვლიო კანტისეულ აკრძალვამდე, რომ თითოეული ადამიანი მივიჩნიოთ ყოველთვის მიზნად და არასდროს მიზნის მიღწევის უბრალო საშუალებად.

ვალარებ, ერთ დროს ავჯანყდი კიდეც. თუ სამხედრო სამსახურის ახალწვეულები გესურს, მათ მარშით ვგზავნით ფრონტის ხაზზე საბრძოლო ხიშტებით ხელდამშვენებულებს, რათა მოკვდნენ იმ საერთო საქმისთვის, რისიც, ალბათ, არც კი სწამთ. მტერს ვეპყრობით თუნდაც არა როგორც უბრალო საშუალებას, არამედ როგორც დაბრკოლებას, რომელიც უნდა აღიგავოს პირისაგან მინისა. არცერთი ნაბიჯის გადადგმისას ვგრძნობ სინდისის ქენჯნას და ბუნებრივად, რთულად ვიზიარებ ხოლმე თეორიას, რომელსაც, როგორც ჩანს, ის ცხოვრებისეული ყოფა ეწინააღმდეგება, რომელსაც ვინონებ. სინამდვილეში, მეჩვენება, რომ იდეალისტები თავიანთ შემთხვევებს წიგნების წერისას თმობენ. ეს აჩვენებს, რომ მათ რწმენის უდიდესი მაგალითი გამოავლინეს და გადაწყვიტეს, რომ ღმერთები არ არიან. მსოფლიო რომ ჩემი სიზმარი ყოფილიყო, ღმერთი მხოლოდ იმ სამყაროში ვიქნებოდი, რომელსაც ვიცნობ. მაგრამ, მართალია, არ ძალმიძს იმის მტკიცება, რომ მღვიძავს, მნამს, რომ ჩემი მეზობლები ზუსტად ისევე არსებობენ, როგორც მე ვარსებობ, და, თუ ამას ვალარებ, იმის აღიარებაც მარტივია, რომ მე ვარ სამყაროში და არა ჩემ თავში.

როდესაც ვამბობ, რომ რალაც ჭეშმარიტია, ვგულისხმობ, რომ უბრალოდ არ შემოძლია, არ ვინამო. მე გადმოვცემ გამოცდილებას, საიდანაც გამოსავალი არ არსებობს. მაგრამ, იქიდან გამომდინარე,

რომ უამრავი ისეთი რალაც არსებობს, რომლის გაკეთებაც მე არა, თუმცა კი, სამყაროს შეუძლია, გეზს იმ დასკვნისკენ არ ვიღებ, რომ ჩემი უუნარობა აზრთა ლაბირინთებში სამყაროს უუნარობაცაა. მაშასადამე, ჭეშმარიტებას განვმარტავ როგორც ჩემ შეზღუდვათა სისტემას, და აბსოლუტური ჭეშმარიტების აღმოსაჩენად იმათ ვუტოვებ, ვინც უკეთაა შეიარაღებული. აბსოლუტური ჭეშმარიტებით, მოქმედების აბსოლუტურ იდეალებს თანაბარსაწყისად ვტოვებ ერთ მხარეს.

მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანს იმის სწამს, რასაც, ზოგადად, გარკვეული კუთხით ორაზროვნად, აუცილებლობა ეწოდება; ეს ფენომენი, ზოგადი წესის თანახმად, ყოველთვის რაოდენობითი თვალსაზრისით განსაზღვრულ ურთიერთობაშია ადრეულ ფენომენტთან; აქედან არ გამომდინარეობს, რომ ასეთი აბსოლუტური იდეალების გარეშე, არაფრის გაკეთება ხელგვეწიფება, გარდა იმისა, რომ გაუნძრევლად ვისხდეთ, ხოლო დროს კი ჩვენი წალეკვის საშუალება მივცეთ. როგორც ძალიან ბევრი წლის წინ დავწერე, რეჟიმი, რომელშიაც გარდაუვალი უნდა მოხდეს, ძალისხმევის მეშვეობითაა. გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებლად, ყველანი ისეთი სამყაროს შექმნისაკენ მივიღტვით, რომელიც მოგვწონს. და მართალია, სპინოზასთან ერთად, შეიძლება წარსულის კრიტიკა უსარგებლოდ მივიჩნიოთ, მაგრამ უამრავი მიზეზი არსებობს, რათა ყველა ღონე ვიხმაროთ, მომავალი ისეთი გავხადოთ, როგორიც გვსურს.

აგრეთვე, უამრავი მიზეზი არსებობს, რათა ვეცადოთ, რომ ჩვენი სურვილები გონებამახვილური გავხადოთ. პრობლემა ის არის, რომ ჩვენი იდეალები უმეტესწილად მოკლებულნი არიან არტიკულირებას, ასევე ისიც, რომ, მართალია, ისინი განსაზღვრული გავხადეთ, თუმცა ძალიან ცოტა ექსპერიმენტულ ცოდნას ვფლობთ იმ მეთოდთა შესახებ, თუ როგორ უნდა მოვახერხოთ მათთვის ხორცის შესხმა. დღევანდელი სოციალურ რეფორმატორებს, ასე მეჩვენება, თითქოს დაავიწყდათ, რომ უკვე აღარ შეგვიძლია საკანონმდებლო ორგანოს შემწეობით, რაიმეს არაფრის ხარჯზე მიღება, ვიდრე, მაგალითად, მექანიკურად, რათა კმაყოფილნი ვიყოთ იმის შესახებ, რომ ის ანგარიში, რომელიც უნდა გასწორდეს

მათი გაუმჯობესების გამო, არ არის წარმოდგენილი ერთიან მყარ თანხაში. დროთა სვლის შუალედებში განცდილი ზიანი, რომელიც შეიძლება უფრო მეტადაც კი აჭარბებდეს მისაღებ სარგებელს, საერთოდ როდი იწუხებდეს თავს ამაზე ფიქრით. ალბათ, ერთობ სკეპტიკურად განწყობილი ვართ ჩვენი უნარის მიმართ, რომ თითქოს უფრო მეტის გაკეთება გვძალუძს, ვიდრე არასასიამოვნო ტვირთის ძლიერის მხრებიდან სუსტისაზე გადატანაა. მაგრამ ვგულისხმობთ რამდენიმე სტატიას, რომელთა შესახებაც, არ ვიმედოვნებ, რომ დღესდღეობით, იმ დროებაში, სადაც ვცხოვრობ, ცნობადობას მოიხვეჭენ. მჯერა, რომ სრულყოფილი სოციალური რეგენერაცია, რომელსაც, როგორც ჩანს, ახლა ძალიან ბევრი ელის, თუ შეიძლება რომ მას გაცნობიერებული და კოორდინირებული ადამიანური ძალისხმევით ეშველოს, საგრძნობლად ვერ იცვლის ფერს საკუთრების ინსტიტუტთან არასერიოზული დამოკიდებულების გამოჩენით, არამედ, მარტოოდენ სიცოცხლის გაკონტროლებითა და რასის აგების მცდელობით. ეს იქნებოდა ჩემი სანყისი წერტილი იდეალური სამართლისათვის. განსაზღვრება, რომლის მიხედვითაც, სოციალიზებული საკუთრების გამოყენებით ქალები უნდა გავათავისუფლოთ და, რომ პიანინოც ყველასთვის უნდა გვქონდეს, ცარიელ თვალთმაქცობად მეჩვენება.

პრაქტიკულს ცოტათი რომ უფრო მივუახლოვდეთ, ჩვენი მიმდინარე ეთიკა და კონვენციური სამართლებრივი წესებით კმაყოფილება, მეჩვენება, რომ გარკვეული მოცულობით მაინც შეიძლება თავიდან ავირიდოთ იმაზე მითითების გარეშე, თუ რა უნდა იყოს ჩვენი საბოლოო იდეალი. ფორმულის იმედად ყოფნა თვლემას ჰგავს, რომელიც თუ გაგრძელდა, სიკვდილს ნიშნავს. მორალის ჩვენეული სისტემა არასრულყოფილი სოციალური განზოგადებების სხეულია, რომელიც ემოციებშია გამოხატული. მის ჭეშმარიტებას რომ ჩავწვდეთ, მნიშვნელოვანია, გვერდით გადავდოთ ემოცია და ჩვენს თავებს შევეკითხოთ, თუ რაა ეს განზოგადებები და რამდენად არის აღნიშნული, შესაბამისად, განსაზღვრული ფაქტებით დამონმებული-დადგენილი. შესაბამისად, სამართლის ფორმულასთან მიმართებით, ერთობ ყურადსაღებად მესახება იმის განხილვა, თუ რას მოიაზრებენ ეს პოსტულატები. საერთო ჯამში, ორ

რამეს: რომ ესა და ეს პირობა ან შედეგი სასურველია და რომ ესა და ეს საშუალება გამოდგება მათ განსასხეულებლად. ყველა სადავო შემთხვევაში არსებობს წინააღმდეგობრივი სურვილები, რომელთაც არათანმიმდევრული საშუალებებით უნდა შეესხას ხორცი და აქ ჩნდება შემდეგი შეკითხვა, თუ რომელმა კონკრეტულმა საშუალებამ უნდა დაჯაბნოს თანამებრძოლი ამ კონკრეტულ შემთხვევაში? ასეთ საკითხთა ირგვლივ მსჯელობისას, ლოგიკის გამოყენებით შორს ვერ გავფრინდებით და პრობლემის პრაქტიკული გადაწყვეტა, ზოგჯერ, შეიძლება, გარკვეულწილად ცინიკურ ფორმასაც იღებდეს. თუმცა აღნიშნული, ჩემი აზრით, აზროვნების პროცესის ნათლად წარმართვაში დამეხმარება, რათა შევეცადო, რომ ჩემი, როგორც მოსამართლის, კონვენციური დაშვებები უკან გადავდო, მოსამართლის, რომლის პირველი საზრუნავი იმის ნახვაა, რომ თამაშს წესების მიხედვით თამაშობენ, მიუხედავად იმისა, თავად მომწონს თუ არა ეს წესები. საკუთარ საფუძველმდებარე პრინციპებში ეჭვის შეტანა ცივილიზებული ადამიანის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. იმის ცოდნა, თუ რა გსურს და რატომ ფიქრობ, რომ ესა თუ ის ღონისძიება დაეხმარება ამის განხორციელებას, არის პირველი და არასგზით უკანასკნელი ნაბიჯი მახვილგონივრული სამართლებრივი რეფორმისაკენ. შემდეგი და უფრო რთული იმის გააზრებაა, თუ რა უნდა დათმო უცილობლად სასურველის მოსახვეჭად და რომ განიხილო, ხარ თუ არა მზად შესაბამისი საფასურის გადასახდელად.

დღესდღეობით მოდაშია სოციალური კეთილდღეობის კრიტიკური უმისათვის, როგორც მეთვრამეტე საუკუნის უფლებების ინდივიდუალისტურ ბილთან დაპირისპირებული მოცემულობისათვის, ხაზის გასმა. შეიძლება გავკადნიერდე; ოცდაათობმეტი წლის წინ გამოქვეყნებულ ჩემს წიგნზე მიგითითოთ, რათა გიჩვენოთ, რომ აღნიშნული სულაც არაა სიახლე.² პრობლემა, იმ ზოგიერთთან, რომლებიც ეტრფიან რა ამ თავმდაბლურ ბანალურობას, ისაა, რომ ძირითადად რაიმე ზოგად თეზისს მიიჩნევენ ხოლმე ჯეროვან დასაბუთებად კონკრეტულ ღონისძიებათათვის. ადამიანმა შესაძლოა

² The Common Law, pp. 43, 44, 48.

ოლივერ უენდელ ჰოლმსი

ერთობ კეთილსინდისიერად შეიმეცნოს თეზისი, თუმცა მაინც არ ირწმუნოს სოციალიზმის ყველა პოპულარული კონცეფციისა ან თუნდაც ეჭვი შეიტანოს იმაში, არის თუ არა მართლაც პანაცეა ქალთათვის ხმის მიცემის უფლების მინიჭება. მე თუ მკითხავთ, მირჩევნია ყოველთვის ვიცოდე, თუ რა საფასურის გადახდა მომიწევს იქამდე, სანამ რაიმე გემრიელს შევუკვებთავ. მაგრამ სასიამოვნოა ახალგაზრდა ადამიანებში უფრო მეტი ენთუზიაზმისა და იმედის ხილვა; და ვფიქრობ, რომ მათგან ერთ-ერთმა ძალიან კარგად უპასუხა ჩემს სკეპტიკურ მოსაზრებათაგან ზოგიერთს, როდესაც მითხრა, რომ „მე კანონმდებლობას უფრო სინანულზე ვაფუძნებ, ვიდრე იმედებზე“.

IDEALS AND DOUBTS

Oliver Wendell Holmes

Translated from English by Lasha Lursmanashvili*

Abstract

In his article “Ideals and Doubts”, Oliver Wendell Holmes subjects the intricate relationship between ideals and doubts within the human experience to careful scrutiny. The principles of scientific reasoning and moral skepticism, which underscores the importance of empirical evidence in understanding the world may be taken to signify an ideal, but only in a limited sense. The doubts are the limitations of human faculties inherent in Holmes’s methodology towards achieving an authentic knowledge of the world and the law by implication. While, inherent complexities and unpredictability of human behavior, the fallibility of human reason and general human predicament that presumably lie beyond the reach of scientific inquiry may catalyze these doubts to unfold, they give birth to critical reflection leading to a deeper and more nuanced investigation of our ideals. Doubts and ideals drive human experience and one may only wonder what implications this might have for our ever-growing legal and social institutions.

Key Words: Ideals, Doubts, Law, Knowledge, Limitations.

---

* Chief Legal Consultant of the Chairman's Bureau of the Supreme Court of Georgia, Master of Law (LL.M. Lund), ORCID: 0000-0003-4937-4022